

רשימות של הרב אריאלי זצ"ל:

א. פעם שאלתי את הגרא"ז מלצר ז"ל האם היה אפשר לשוח דברים בטלים בנוכחותו השיב: כן. וזה נכון שלא, אלא היסב הדברים לסיפור על גדול אחד וממנו לד"ת.

ב. פעם נכנסתי לבקר בימי מחלתו האחרונה והוא אחז משניות ולמד ואני שידעתי עוצם מחלתו אמרתי לו אולי ינוח קצת מהלימוד. השיב לי: אם לא עכשיו אימתי.

ג. פעם בביקורי אותו אמר לי והרי הרמב"ם אומר כשמבקרים חולה צריכים להראות פנים שמחות.

ד. בכל יום שנכנסתי ביקשני לשבת ורק ביום האחרון הסתכל בי ולא אמר דבר.

ה. פעם אמר מה רוצים המתנגדים והרי כיון שנלקה הרי הוא כאחך.

ו. פעם אמר אולי מפני שהקלתי יותר מדאי בשביעית. פעם אמר שכאביו לא סרו ממנו אף לרגע.

ז. כששאלתי לו אם לפרסם הודעה מהרבנות על תפילה לכאביו אע"פ שאין בהם משום סכנה... השיב בודאי ובודאי.

ח. כשטיילתי עמו בהר הכרמל משכתי דיבורים על דבר הקץ ורציתי להוציא ממנו דבר אם עסק בסוגיא זו. השיב, שראה מהמהר"ל מפרג בכת"י, שבדור האחרון יקומו בישראל חלוצים לגאולה שיחבבו את הארץ והשפה.

ט. פעם סיפרתי לו בשם הגרא"ז מלצר כששב מחו"ל בפעם האחרון, בשם החפץ חיים, שאמר כי השנה תהא הגאולה. אם לא השנה בעוד עשר שנים. תמה מאד היתכן שהזקן ידבר דברים כאלו. ואח"כ שנפגש עם הנ"ל באסיפה של ראשי הישיבות ע"ד הצלת בני הישיבות מרוסיא שיזמתי בבית ועה"כ פנה ג"כ אל הגרא"ז הנ"ל בתמיהה כנ"ל.

י. בדברו על עבודתו של "הלכה ברורה", כשמוצאים אותו שכותב ומעתיק את לשון הר"מ והשו"ע חושבים שכותב חידושים, והוא אינו עושה אלא מלאכה בשעה שאינו יכול ללמוד ולחדש.

יא. פעם שני אמר לא יהא שמש שמגיש ללומד את הרמב"ם והש"ע.

יב. שוב אמר שכל מלאכה שחוסכת מלאכה לשני הרי הוא חכמה. והרבה העתיר דברים לכל מי שנפגש אתו שיעזרו לו בעבודה זו ולא נענה. (ואני כן סדרתי על מסכת מכות וכתובות עד פרק רביעי וכשראה התוספות לציונים שבע"מ אמר א"כ נתבטלה (האב איך בקרטירט) עבודתי ואמר שישתדל לעשות מהדורה שניה עם הוספות. התחיל לכתוב שוב על מסכת ברכות והגיע עד דף ח' ושם מצא הוספה, נכנס לישיבה ניגש אלי ואמר שמעתי לעצתך (ואח"כ נחלה ולא הספיק יותר).

יג. אמר שלימוד וחזרה פחות משמונה פעמים אינו לימוד כלל, שכהיום שיש ספרים רבים אין הבקאות עיקר.

יד. שני בני הישיבה סידרו שעור בכוזרי בשעה שתים עשרה ביום שאז הלימוד בישיבה בכל תוקפו. שאלתי אותו על זה, אמר שבודאי לא. והמשיך ואמר: ואני עסקתי בלימודים רוחניים אלו לא יותר משעה ביום. ובשם הנצי"ב מולזין ע"ד המאמר במדרש "לכו לחמי בלחמי ושתו יין משרתי" לחם זו הלכה, יין אגדה. יין מיעוטו יפה אבל להיות שיכור (פיינצע) לא.

טו. באמירת י"ג מדות של הבעל קורא אחרי שאמרו הקהל היה יושב.

טז. בחזרת הש"ץ ובאמירת קדיש של הש"ץ היה יושב וכמו"כ בקריאת התורה.

יז. בהזדמנות ליויתי את הרב לבית הרב אלישיב וכשהרב הופיע שם כיבדו הרב אלישיב שהרב יישב על מקומו. הרב סירב. אמר לו הרב א': כהן ונזיר. הסכים הרב וישב. הראה לו גלינות דפוס מספרו "לשם" ח"ג. התחילו להתפלפל בהערות של הרב. ושמעתי כשבא הרב א' לביקור בבית הרב זה היה בחורף וכשהרב ראה שאין לו לבוש חם, הוציא

האדרת שיער לו והלבישו ונתן לו במתנה. הרב הכירו עוד מימי צעירותו ונסע אליו לעיר שעוול וכשבא ספרו ליד הרב אמר שהבית נתמלא אורה. כשנפטר שמעתי מפי הרב בהספדו, שאילו זכינו היינו רואים עמודא דנהורא. ואמנם יש כאלו שלווהו לבית הקברות שראו עמוד בהכניסו לקבר.

יח. פעם הבליט ואמר מה השייכות של השעורים... שהוא הולך בדרך הפלפול. השבתי לו שבישיבה מרכזית עולמית כדאי שהתלמידים ישמעו מכל אופני כל דרכי הלמוד ושלא יחסר המזג.

יט. יש שהעולם טועים כשרואים בהטבת איש ואומרים שהוא בעל מזג טוב, ואני אחרי עיוני ולימודי בספר תולדות אדם אם אך הכרתי כי כל ההטבות באות לא מטבעו הטוב אלא מרוב צדקתו וגזרת התורה של "ואהבת לרעך כמוך" שבח הרבה יותר גדול באין ערוך. ובמקום שלפי ראות עיניו אין זה לפי חיוב התורה לא עשה וגם להיפך, (וביחוד מה שהיה נוגע לאחד מהמשפחה). כבוד התורה ואהבת הלומדים גדול מאד בעיניו לכל אחד לפי ערכו ועוד יותר מזה.

כ. שאל א' איפה מדובר בזה"ק על א"י? השיב שאין פרשה שם, שאינו מדובר על א"י והתחיל למנות ולפרט כל המקומות (כמדומה שכן יש באגרות שלו).

כא. נתבקשתי ונפצרתי פעם ממנו שאסע לחו"ל לזמן קצר בעד הישיבה. השבתי שיש לי שיגעון שלא לצאת את הארץ ומאז שתק ונמנע להזכיר זה.

כב. כשנסע הוא לארה"ב לטובת הישיבות (בשנת תרפ"ד) לא יכול להפרד מא"י והלך ונשק את המעקה שבחצר ובדמעות.

כג. ובחזרתו ראו אותו בהגיעו ללוד כדאי היה להסתכל בפניו המאירים שקוע במחשבות. אגב, אז הגשתי לו מגילה מעין כתב רבנות בצורה של ברכה לקראת שובו מאת. כל בעלי תריסין של כל הישיבות (מפני שרצוני להחתים גם את הקנאים עשיתי זאת בצורה של ברכה). מגילה זו קיבל מיד אבל כתב הרבנות הרשמי של בעלי משרד הרבנות ובתי דינים ומוצי"ם סירב לקבל עד שעבר כחצי שנה משום נמוקים שונים.

כד. פעם נדחק בן יהודא ביום ששי בבוקר כשלמד עמי שעור חמשה דפים ליום (ואז לא נתן להכנס לשום בן אדם), ושאל איזה דברים הנוגע למילון שלו. פנה אליו הרב ואמר בן יהודא אולי כבר הגיע הזמן שיחשוב על תשובה! השיב לו אולי (והיה אפשר לחשוב שאמנם היה לו איזה הרהור תשובה אבל לא כן היה כידוע) ובאותו ליל שבת נפטר, ובאו אליו ועמדו על הרב שילך על ההלויה שלו ולא נענה ואמר על ההלויה של זה לא אלך בשו"א.

כה. לעומת זה כשנפטר ביאליק שלח מברק של תנחומין כיד ה' הטובה עליו. כתב גם מאמר (אבל הוחזר ע"י מהדפוס).

כו. אמר לי פעם שרצה לחבר חיבור על מדרש כמו העין איה על אגדת חז"ל ולא עלתה בידו מפני הקושי שבדבר.

כז. על שה"ש חיבר ספר מיוחד כשהיה בן אחד עשרה ונגנב ממנו ע"י חבר שלו.

כח. סיפר שחיבורו עין איה נתבקש מאת (כרגע שכחתי את שמו) מגדול אחד וכשעיין בו אמר שהפעם רואה בדור הזה חיבור שצריכים ללמוד ולעיין בו בהעמקה ולא סגי בראיה והעברה בעלמא.

כט. על ספרו "אורות התשובה" שהיה מעיין בו בכל שנה בימי הרחמים אמר, שהספר לא נתיישן. החשיב מאד את ספרו הקטן "ריש מילין". אחרי שיצא לאור חיבורו חב"פ ע"י, קיבלתי מכתב מאת בעהמ"ח "מראה כהן" שכותב, שיש לו חיבור פירוש על הספר ריש מילין המכיל שלש מאות דפים אם רצוני להדפיסו, וכשהראיתי המכתב להרב אמר לי שהיה למראה עיניו שכ"ז באור על צד הקבלה (תורת הנסתר) אבל הצד הפילוסופי לא פגע ולא נגע. סיפר לי מזכירו הר"ש גליצנשטיין, שבלונדון היה מנהג שמי שהלך לבית המשפט היה לוקח את הספר ר"מ בכיסו לשם סגולה. כמו כן החשיב את ספרו "חבש פאר" וגיליתי לפניו שהייתי רוצה להדפיסו מחדש, אמר שהוא נותן לי במתנה. וכשיצא לאור עם ההוספות מרובות שצירפתי לו מענייניו וגם הערות שמח מאוד וכתב הקדמה חדשה.

ל. כשיצא לאור אחד מחיבוריו (או חלק מהאגרות) היה אומר נולד לי ילד ("זה ספר תולדות אדם").

לא. בהספדו על אמו שם ידיו עליה (לקיים המצוה "לה יטמא") ואמר אמא את לא מתה (דו ביז ניט געשטרבין) והיה כ"כ

נרגש ובכה מאד וראיתי שכל בגדיו קרועים עד למטה. הסתכל עלי ואמר אמא זקנה ג"כ אמא. ושאל כמה שאלות מרוב התרגשות.

לב. כשנפטר אביו ואני לא השתתפתי בהלוויה (מחמת מחלה) בא אביו בחלום והתרעם על שלא באתי על הלוויה שלו, וכשספרתי זה להרב אמר סימן שיש איזה קשר נשמות ביניכם.

לג. כשנשאל ע"י אחד המבקרים למה בא"י יש חילול שבת וכו' השיב אם כבר היה במקומות רחצה והבראה בחו"ל כמרינבד וכו', שאלו ששם ראה אנשים מריקים דם מפיהם. השיב שהוא זה לא פלא שכל החולים נשלחים לשם. אמר אמנם כן, גם לא"י באים החולים והם יתרפאו.

לד. בטיול עם הרב בהר הכרמל השתדלתי להסב השיחה על עניני הקץ ולדעת אם הרב עסק בסוגיא זו. שמע כל מה שדיברתי ואחר השיב שראה בכת"י של המהר"ל מפרג ושם כתוב כי בדור האחרון דורו של משיח יקומו צבור מישראל שיחבבו את הארץ והשפה (אף שיהיו פורקי עול).

לה. בחודש אלול היה עסוק בהכנת הכוונות של התפילה והתקיעות ובר"ה היה מאריך בתפילת שמו"ע עד זמן בירכת כהנים.

לו. כשלמדנו השעור הקבוע בכל יום כשעתיים חמישה דפים גמ' (ואז לא היו נותנים להכנס) הדלת סגורה ובינתיים הכניס השמש כוס קוה או חלב. רוב פעמים היו צריכים להחליף פעם ופעמיים כי הכוס שנתקרה, שלא רצה להפסיק באמצע הלימוד. והרבה פעמים לא שתה כלל וכבר ידעתי שהוא צם היום משום איזה חלום והיה ממשיך ללמוד בשעורו לפנינו בערך כשעתיים ויותר ולא הלך לטעום. כמה פעמים האיצו את אמו שתכנס לבקשו שילך לטעום. היה מרבה בצומות גם הירבה בהטבת חלומות. בימי מחלתו הסופית אמרו לו: הפרופ' אומר שהוטב לו מחלתו. ענה: אבל החלומות אומרים אחרת.

לז. מכל הדרשות ואפי' השיעורים יותר קרוב ללב היתה שיחת ראש חדש שלו שהיה עומד באולם שבבית לפני כל בני הישיבה. אף שיעורו בשמונה פרקים היה אומר שצריך להתכונן (מוכן זמן מועט כרבע שעה). אחרי השיעור היו מתפללים ערבית בהתלהבות רבה.

לח. בהפרעות (בשנת תרפ"ט) בחברון מצאתיו ביום ראשון יושב ובוכה והבליט מפיו שמא מפני שהכניסו תלבושת והנהגה חדשה בארץ (היה מתנגד לגלוח הזקן) (כמובן במכונה או בסם) ובלורית ואולי גם בגדים קצרים, ובישיבה העיר כ"פ ע"ז (אבל קשה היה לשנות ההרגלים שבחו"ל).

לט. באמירת י"ג מדות היה כמובן עומד אבל לא חיכה בעמידה עד שהקורא גמר (היינו, שבשעת אמירת הקורא היה יושב).

מ. אמר לי פעם שלהגיד שעור כהלכה כדבעי צריך להתכונן כל השבוע ואני טרוד מאוד לכן אינני מרוצה כ"כ מהשעורים שלי. ופעם אחת לא נכנסתי לישיבה בשעה שהגיד את השעור מפני שטרוד בענין א', ורציתי לעיין בחדר הספרים. אביו עצר וא"ל למה אינך נכנס לשעור אספר זה להרב, ואמנם מסר להרב. ענה לו הרב שלא בשבילי מגיד שעורים ויותר הוא מרוצה אם אינני בישיבה בשעת השעור.

מא. היה קשה לו לדבר מעיני כספים אפי' עבור הישיבה. פעם הזמנתי תייר נדיב א' מאנגליה. דיבר אתו אבל לא על העיקר, ואח"כ אמר ששכח לדבר ע"ד החזקת הישיבה, שאלך אליו במלון ולהגיד שהרב שכח להעיר אותו ע"ד. מובן שהתוצאות לא היה כמקווה, וכן מספרים כשהיה בארה"ב עבור הרעליף כשירד מהדרשה היה חוזר ואומר שבאמת העיקר שכחת...

מב. היה מספר נפלא בהסברה ובציור כאילו חי ממש אף אם סיפר אותו הסיפור כמה פעמים. האזנים קשובות מרוב טעם ונעימות.

מג. הכשרונות התפיסה מהירה מאד. ושהיה ר' מרדכי חגיז שכשהיה תופס יד מי שהוא היה אומר מחשבותיו של זה. בהן את הרב. אמר שאיננו יכול לתפוס מחשבתו המהירה. הזכרון ידוע שהיה יוצא מן הכלל וחדירה עמוקה, אך בהגיע עניין הקשור למתמטיקה היה חלש (כי זה יבש יותר מדאי). הרגש היה חזק מאד. רק בעשרות השנים האחרונות היה מתגבר כנראה על הרגשות וטמנם פנימה.

מד. היה מדבר ומעורר תמיד להצעירים שידעו לשלוט בשפה ובספרות, וכשאחד הלומדים הגיש קונטרס בהלכה (בקשר לבחינה בשעה שנפתח מכון הרי פישל) אמר לי הרי הוא "בעל מום". הזכרתי לפניו את דברי המהרש"ל ביש"ש בריש חולין עיי"ש ת"ח צריך לדעת כתיבה ולא כרש"י.

מה. לא נזדמן לי אף פעם למצוא אותו בטל. תמיד לומד או מעיין בספר או תפוס במחשבה עמוקה. לי נדמה שכל היממה היה דבוק ותפוס במחשבות קדושות בלי הפסק, אף בשעת האוכל כאחד מגדולי הקדמונים. ואין כל חידוש שהשאר אחריו רכוש גדול של הרבה כרכים בכתובים. (זוכרני כשהייתי ילד, שפעם אירח בבית חותנו הגאון האדר"ת ז"ל ועמד בשעת חזרת הש"ץ תפוס במחשבות ובשעת ברכת כהנים לא הספיק ולעלות לדוכן, והאדרת העיר לו.)

מו. היה קנאי גדול. כמה פעמים קרא לאסיפת מחאה על חילול שבת וצעק בקול גדול ה"ד מחאה פלניא גזלנא שגזל ארעא בגזלונתא וצעק ולמחר תבענא ליה בדינא. פעם הודיעו כי הקולנוע פתוח בשבת קרא לקהל שילכו אתו והוא בראש על המקום, וכשראו שוטרי המנדט אותו, פקדו לכבות את הנרות וביטלו את ההצגה. ופעם א' גינה ת"ח ומכובד אחד ת"ח שני שלא בפניו, צעק בקול היסטרי כבוד התורה! וגירש אותו מחדרו.

מז. כליל שבועות למד לפנינו כל הלילה בסה"מ איזה מצוות ובשנה הבאה המשיך, ואחרי התפילה הלכנו לכותל המערבי בשירה של "יבנה המקדש" וקהל רב הצטרף אלינו עד השנים האחרונות שהממשלה הפריעה מלשיר בתוך גבולות הערבים עפ"י תלונות המופתי הידוע.

מח. בפורים היה שותה הרבה עם כאו"א והיה עליז מאד (בישיבה היתה השמחה גדולה גם רב של פורים וב"ד הגדול וכו'), גם אמר שמי שיתן תריסר בקבוקי ביר, יוכיח מכל מה שיזכירו איזה פסוק או מאמר, שצריכים לשנות בפורים. ואחרי הפסקת השירים והריקודים היה נכנס בחדרו וישב ולמד וכתב כאילו לא היה כלום. וכן היה במוצאי ש"ת (שהיה ברוב עם ובתזמורת גדולה הקפות עם ס"ת וחברי ההנהלה ושלא היה תזמורת ציוה לדפוק בפח שידעו שאינו יו"ט).

מט. בכל הריב והמחלוקת ההתנגדות וההתנפלות מצד הקנאים היה מוותר ומוחל ושואל לשלום בכל מחיר. רק פ"א התאונן. חרה לו שעושים אותו לאפיקורס דבר שלא יתכן שיחשוב או יהגה דעה שלא כדת. (בענין זה יש להאריך הרבה ואכ"מ) כדאי לעיין במכתבו של החפץ חיים.

נ. קבלת יסורין באהבה וצידוק הדין אפשר להוכיח בשעת מצוקה גדולה ביותר... כדאי לראות את הרעיונות העמוקים שכתב במשך כל אותו הזמן.

נא. כשהופיע בבית של שמחת נישואין אירוסין ברית מילה וכו' הושרה השראה מיוחדת בכל הבית וכולם הרגישו התרוממות רוח ועונג רב.

נב. מיום שהופיע בשערי ארצנו עלה כבוד התורה במדרגה נעלה ואלמלא שקלקלו במחלוקתם אין לשער התועלת הרבה וקיום התורה בכל אתר בכל שדרות עמנו.